

A Scythris buszkoi Baran, 2004 elterjedése és biológiája a Pannon régióban (Lepidoptera: Scythrididae)

FAZEKAS IMRE

Regiograf Intézet, H-7300 Komló, Majális tér 17/A, Hungary,
e-mail: fazekas@microlepidoptera.hu

FAZEKAS, I.: *Distribution and biology of Scythris buszkoi* Baran, 2004 in Pannonian Region.

Abstract: The occurrence of *Scythris buszkoi* Baran, 2004 in Hungary has been reported recently. The database is based on the collection of the Regiograf Institute and publications. The descriptive text mentions the distribution of the species, the occurrence in Pannonian Region, the most frequented habitats, the biology and pertinent literature. Habitats of the species are illustrated by some photographs and are discussed. The habitats are areas that are extensively used, lowland-, colline- and submontane areas: thermophilous woodland fringes; dry and semi-dry closed grasslands; semi-natural road verges, embankments and flood-control dams; large parks and botanical gardens with surviving native vegetation; arable land with fine soil, often low-intensity agriculture vegetation; fine soil vineyards and orchards; sand, clay and gravel quarries, bare loess cliffs; former goose grazing land and cemetery. The first generation flies from the end of April until June, the second one from July to the mid-September. According to the observations in the Hungarian and Slovakian populations the adults are the most active in the late morning hours and early afternoon. In cloudy weather they relax on the underside of the leaves. They come to light in the evening and at night and are also active by day. Distribution: Very local in Ukraine, Poland, Slovakia and Austria, widespread in Hungary. The moth absent from southern and western Europe and unknown outside Europe. With 10 figures.

Keywords: Lepidoptera, Scythrididae, *Scythris buszkoi*, biology, habitat description, confirmed distribution, Pannonian Region, Austria, Hungary and Slovakia.

Bevezetés

A Pannon életföldrajzi régió Scythrididae taxonjairól ez idáig igen kevés önálló tanulmány jelent meg. A fajok biológiája, földrajzi elterjedése hiányosan ismert. Ennek egyik fő oka az, hogy a fajok azonosítása a klasszikus szárnymorfológia alapján meglehetősen problémás, többségük csak ivarszervi vizsgálattal határozható. Ebből következően egyes irodalmi közlések adatait csak alapos revízió után fogadhatjuk el. Az európai fajok első határozó könyvét BENGTSSEN (1997) készítette el.

Tanulmányomban először foglalom össze a *Scythris buszkoi* Baran, 2004 bionómiáját, európai és pannóniai elterjedését azt követően, hogy a fajt Ukrajnából leírták.

Anyag és módszer

A vizsgált példányokat főleg nappali hálózással és részben éjszakai lámpázással gyűjtöttem.

A példányok habitus és genitália vizsgálatát Breukhoven BMS 140 Bino Zoom és Olympus mikroszkópokkal végeztem. Az UTM térkép elkészítésénél a Biotér 2.0 valamint a Corel Draw X5 programot használtam. A bizonyító példányok a következő gyűjteményekben találhatók: Buschmann Ferenc (Jászberény), Regiograf Intézet (Komló), Schreurs, Arnold (NL-Kerkrade), Szabóky Csaba (Budapest), Szeőke Kálmán (Székesfehérvár), Pastorális Gábor (Komárno).

Eredmények

Scythris buszkoi Baran, 2004

Scythris buszkoi Baran, 2004, Nota lepidopterologica 26 (3/4): 89–98. Locus typicus: Ukrajna, Khmelnytskyi oblast, Kam'janec'-Podil's'kyj.

Irodalom – Baran 2004; Bengtsson 1997; Ellis 2007; Falkovich 1969; Buschmann 2012; Pastorális & Szeőke 2011; Pastorális et al. 2013; Szabóky & Buschmann 2010; Szabóky 2010.

Diagnózis – Az elülső szárny hossza 11–13,5 mm, alakja hosszúkás, lándzsa alakú. Alapszíne sötét olajzöldes, barnás, enyhe fénnel. A sötét barna, apró foltok alakja változékony. A fonák sötétbarna, fehéres vonalakkal az erek mentén. A hátulsó szárny jóval sötétebb, mint az elülső. A fej olívbarna, sárgás és bézs színezéssel, a palpus labialis első íze fehéres. A csáp fonalas, a fagellum dorzálisan sötét olíva színű, ventrálisan bézs árnyalatú. A potroh dorzálisan barnás szürke, ventrálisan drapp csikozású.

♂-*genitália* – A valva bazálisan széles, mediálisan elkeskenyedik, ívesen behajlik, s az apexen több erős tüskét visel. Az aedeagus szigmoid alakú, s kb. fele olyan hosszú, mint a valva, bazálisan gumós. Az uncus jól fejlett. A 8. tergum karsú és íves.

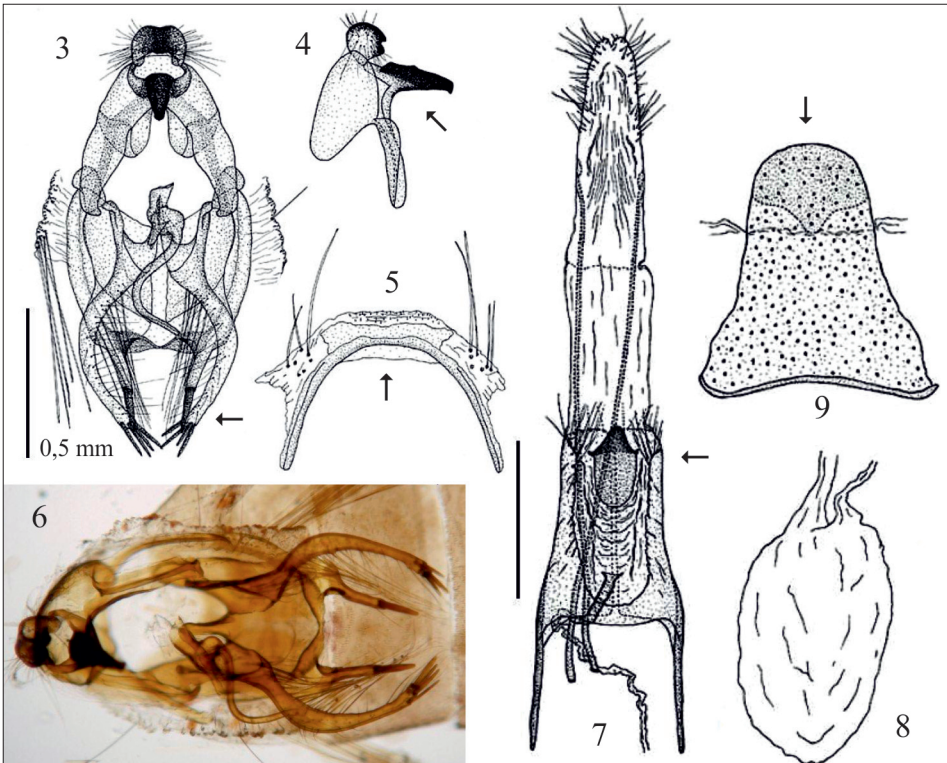
♀-*genitália* – A sterigma fejletlen, az ostium bursae tölcsér alakú. A ductus bursae hártás, a papillae anales kúpos. A corpus bursae szilva alakú, szignum nincs benne. A 7. sternum trapezoid, hátulsó szegélye lekerekített.

Repülési idő – Az első generáció április végétől júniusig repül, a második nemzedék júliustól szeptember közepéig gyűjthető. Már BARAN (2004) is megfigyelte Ukrajnában, hogy az imágók főleg nappal repülnek a tápnövény körül. A magyar és a szlovák populációkban végzett megfigyelések szerint az imágók leginkább a késő délelőtti és a kora délutáni órákban a legaktívabbak, borús időszakban a cserjék levelének fonákján pihennek. A higanygőz- és a feketecsöves lámpák fényére is repülnek, hasonlóan mint más nappal aktív lepkefajok.

Hernyó és tápnövény – A hernyók 7–8,5 mm hosszúak, kakaó barnák, fejük narancs sárgás, laza csőszzerű szövődékben élnek a levélnyél közelében, s a tápnövényen fehéres kokonban bábozódnak (BARAN 2004). Eddig csak *Lycium barbarum* L. cserjén találták meg. BARTHA és MÁTYÁS (1995) szerint a növény feltehetőleg közép-kínai eredetű, amely Dél-, Közép-Európában továbbá Észak-Amerikában adventív faj. Hazánkban igen elterjedt, de több földrajzi területről hiányzik (vö. BARTHA, MÁTYÁS 1995, p. 98).

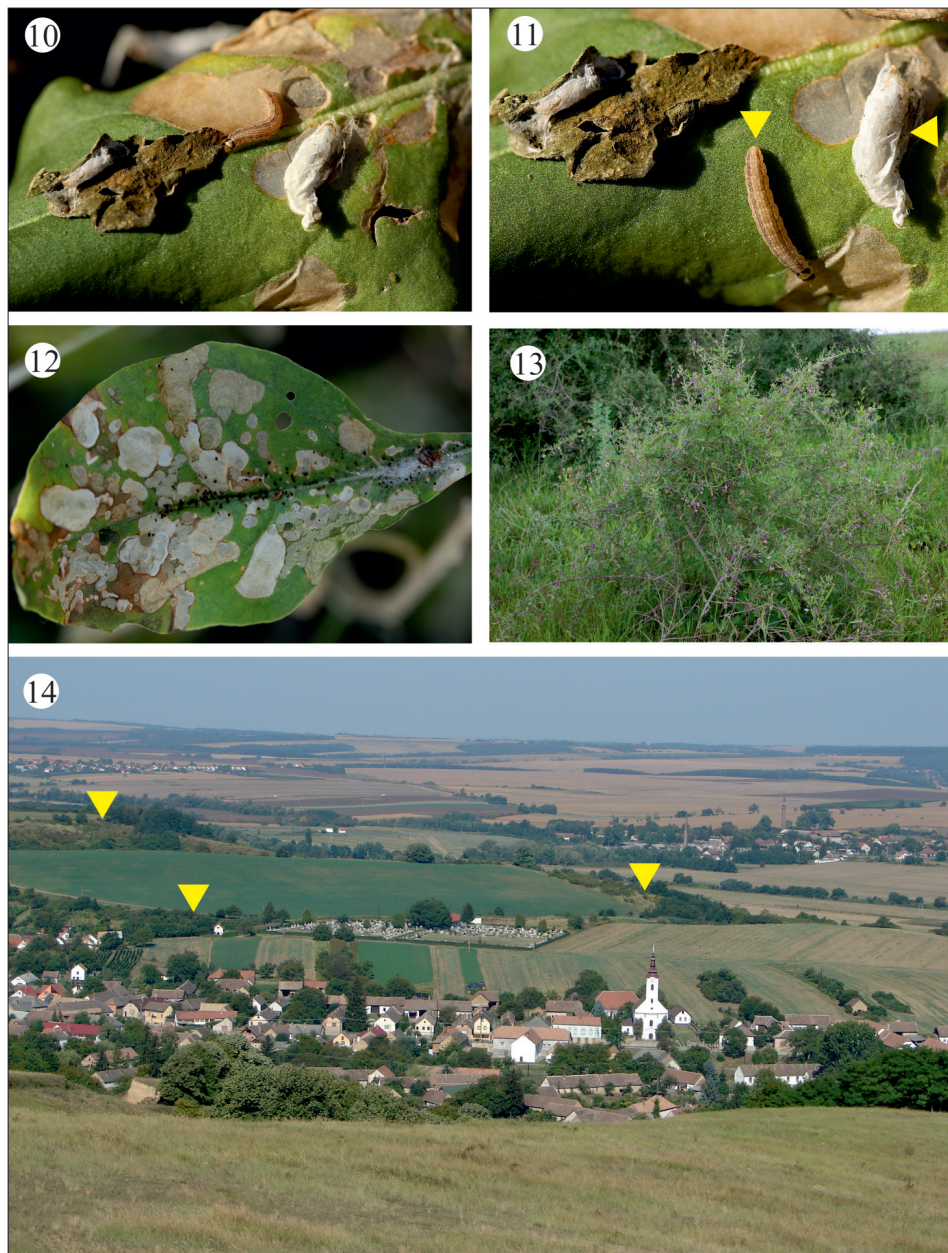

1-2. ábra: *Scythris buszkoi* imágók: 1) hím, Dombóvár, Gunaras (fotó: Schreurs, A.);
2) nőstény, Lengyelország, Hrubieszów (fotó: Chowanec, G.)
Figs 1-2: Adults of *Scythris buszkoi*: 1) male, H-Dombóvár, Gunaras (photo: Schreurs, A.);
female, PL- Hrubieszów (photo: Chowanec, G.)

3-9. ábra: *Scythris buszkoi* genitália: 3) hím genitália, tegumen-uncus-gnathos-vinculum-valva-aedeagus-8. strenum komplex; 4) tegumen-uncus-gnathos laterális nézete; 5) 8. tergum (paratípus, BARAN 2004 szerint módosítva); 6) hím genitália, ventrális nézet, Dombóvár-Gunaras, 20.07.2012, gen. prep, Schreurs, A.; 7) nőstény genitália, általános nézet a papillae anales-től a ductus bursae-ig; 8) corpus bursae; 9) 7. sternum (paratípus, BARAN 2004 szerint módosítva)

Figs 3-9: Genitalia of *Scythris buszkoi*: 3) male genitalia complex of tegumen-uncus-gnathos-vinculum-valva-aedeagus-8. strenum; 4) complex of tegumen-uncus-gnathos, lateral view; 5) 8. tergum (paratype, after BARAN 2004); 6) male genitalia, ventral view, H-Dombóvár-Gunaras, 20.07.2012, gen. prep, Schreurs, A.; 7) female genitalia, general aspect from papillae anales to ductus bursae; 8) corpus bursae; 9) 7. sternum (paratype, after BARAN 2004)

10-14. ábra: A *Scythris buszkoi* bionómiája: 10-11) a hernyó és a kokon, SK-Hronské Kľačany, 2012.09.21. (fotó: Kosorín, F.); 12) a hernyó rágásképe *Lycium barbarum* levélen; A-Wien, autópálya mellett, 2012.09.11. (fotó: Kahrer, A.); 13) *Lycium barbarum*; 14) habitat és lelőhely (sárga nyilak) a Mecsek és a Völgység találkozásánál Váralján

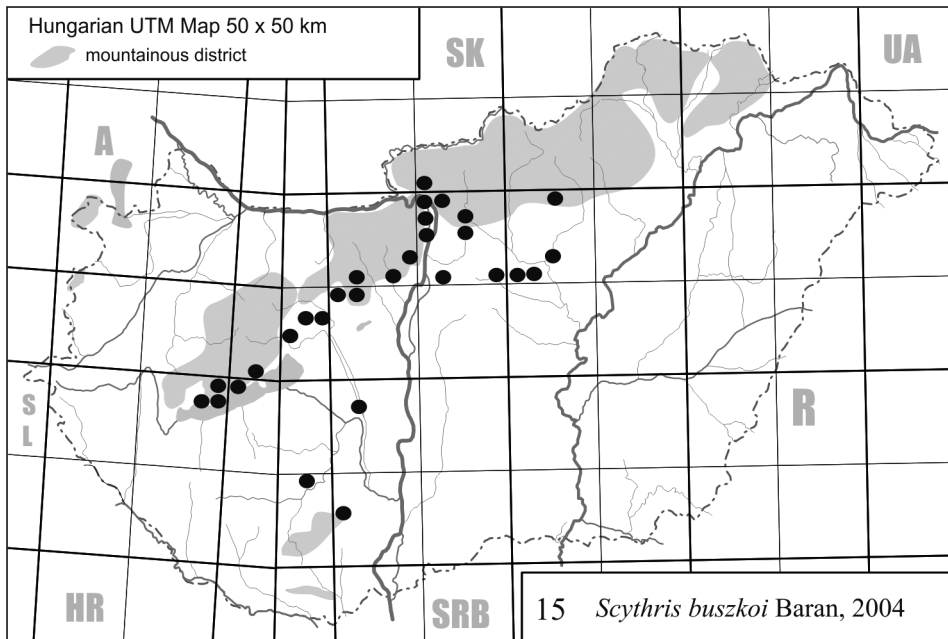
Figs 10-14: Bionomy of *Scythris buszkoi*: 10-11) larva and cocoon, SK-Hronské Kľačany, 21.09.2012 (photo: Kosorín, F.); 12) leafmines on *Lycium barbarum*, A-Wien, beside a motorway, 11.09.2012 (photo: Kahrer, A.); 13) *Lycium barbarum*; 14) habitat and localities (yellow arrow) in Váralja, SW Hungary

Habitat – Alföldi-, dombsági- és középhegységi területeken; száraz-meleg erdőszegélyeken, természetközeli mezsgyéken, sövénytársulásokban, mezo- és xerofil gyomtársulásokban, elhagyott legelőkön, kastélyparkokban és arborétumokban, kistáblás agrár-mozaikok, kisüzemi gyümölcsösökben és szőlőkben, kiskertekben, homok- és agyagbányákban valamint temetőben.

Magyarországi elterjedés – Irodalmi adatok (BUSCHMANN 2012; PASTORÁLIS & SZEŐKE 2011; SZABÓKY & BUSCHMANN 2010; SZABÓKY 2010): Alcsút, Badacsony, Badacsonyörs, Badacsonytördemic, Balatonakali, Biatorbágy, Budakalász, Budakeszi, Budapest (Soroksár, Mátyás-hegy), Csór, Etyek, Gánt (Gránás), Gödöllő, Gyöngyös (Sár-hegy), Jászberény, Jászdózsza, Kismaros, Kosd, Köveskál, Mindszentkál, Nagykáta (Cseh-domb), Órbottyán, Öskü, Pomáz, Simontornya, Szada, Szentendre, Szokolya, Tápióság, Tótvázsony, Üröm, Vác (Naszály), Váralja, Várpalota-Inota, Vértesacsa.

Új adat: ♂, Dombóvár-Gunaras, 20.07.2012, leg. et coll. Schreurs, A. (NL-Kerkrade); ♂, Mecsek hegység, Váralja, 2012.08.24. leg. et coll. Fazekas I. A faj ez idáig ismeretlen volt Dombóvár térségében (FAZEKAS, SCHREURS 2010, 2012) és a Mecsekből (FAZEKAS 2007). Az eddigi vizsgálatok szerint a Mecsekben éri el legdélibb előfordulását.

Földrajzi elterjedés – Ukrajna (Baran 2004); Lengyelország: Hrubieszów (Chowaniec 2011); Szlovákia: Hronské Kľačany (PASTORÁLIS et al. 2013); Magyarország (BUSCHMANN 2012; PASTORÁLIS & SZEŐKE 2011; SZABÓKY & BUSCHMANN 2010; SZABÓKY 2010); Ausztria: Wien.

15. ábra: A *Scythris buszkoi* lelőhelyek Magyarországon

Fig. 15: Known localities of *Scythris buszkoi* in Hungary

16. ábra: A *Scythris buszkoi* ez idáig ismert földrajzi elterjedése Európában

Fig. 16: Known distribution map of *Scythris buszkoi* in Europe to 2013

Jegyzet – Több ázsiai közelrokon faj (pl. *Scythris deresella* Falkovich, 1969; *Scythris lycii* Falkovich, 1969 [Türkmenisztán és Üzbegisztán]) hernyóját *Lycium ruthenicum* fajon is megtalálták (FALKOVICH 1969) így nem kizárt, hogy a *S. buszkoi* több *Lycium* fajon is előfordulhat.

Köszönetnyilvánítás

Köszönöm Buschmann Ferencnek (H-Jászberény), Pastorális Gábornak (SK-Komárno) és A. Schreurs-nak (NL-Kerklade), akik a fajjal kapcsolatos megfigyeléseiket, adataikat velem megosztották. Külön köszönöm F. Kosorín-nak (SK-Hronské Kľačany) a fényképek megküldését.

Irodalom – References

- BARAN, T. 2004: *Scythris buszkoi* sp. n., a new species of Scythrididae from Europe (Gelechioidea). – *Nota lepidopterologica* 26 (3/4): 89–98.
- BARTHA, D. & MÁTYÁS, CS. 1995: Erdei fa- és cserjefajok előfordulása Magyarországon. [Distribution of forest trees and shrubs in Hungary]. – Sopron, 223 pp.
- BENGTTSSON, Å. B. 1997: Scythrididae. – In: P. HUEMER, O. KARSHOLT & L. LYNEBORG (eds): *Microlepidoptera of Europe 2*. – Apollo Books, Stenstrup, 301 pp.
- BUSCHMANN, F. 2012: A Tápió-vidék lepkefaunája (Lepidoptera). – *Rosalia* 7: 385–500.
- ELLIS, W. N. 2007: *Scythris buszkoi* Baran, 2004. – www.bladmineerders.nl/minersf/lepidop-teramin/scythris [visited 05.01.2013]

- FALKOVICH, M. I. 1969: O pishchevykh svyazakh pustinnykh cheshuekrylykh (Lepidoptera) v srednei Azii [About trophic relationships in Lepidoptera from steppe areas of Middle Asia]. – In: Doklady nadvatsat'pervom ezhegodnom chtenii pamyati N.A. Cholodkovskogo. Akademiya Nauk SSSR. – Vsesoyuznoe Entomologicheskoe Obshchestvo, pp. 53–88.
- FAZEKAS, I. 2007: Microlepidoptera Pannoniae meridionalis, VI. A Mecsek Microlepidoptera katalógusa (Lepidoptera). [Catalogue of Microlepidoptera fauna from Mecsek Mountains, SW Hungary]. – Acta Naturalia Pannonica 2: 9–66.
- FAZEKAS, I. & SCHREURS, A. 2010: Microlepidoptera Pannoniae meridionalis, VIII. Data to the knowledge of micro-moths from Dombóvár (SW Hungary) (Lepidoptera). – Natura Somogyiensis 17: 273–292.
- FAZEKAS, I. & SCHREURS, A. 2012: Microlepidoptera Pannoniae meridionalis, IX. Data to the knowledge of micro-moths from Dombóvár, No. 2 (SW Hungary) (Lepidoptera). – Natura Somogyiensis 22: 189–204.
- CHOWANIEC, G. 2011: *Scythris buszkoi* Hrubieszów e.l. X 2009, larwy X 2009 na *Lycium barbarum*. – <http://www.entomo.pl/forum/2011/viewtopic.php?f=90&t=12500> (visited, 04.01.2013)
- PASTORÁLIS, G. & SZEŐKE, K. 2011: A Vértess hegység molylepke kutatásának eddigi eredményei. [The summary of the research results of the micro-moths of Vértess Mountains] (Lepidoptera, Microlepidoptera). – e-Acta Naturalia Pannonica 2 (1): 53–100.
- PASTORÁLIS, G., ELSNER, G., KOPEČEK, F., KOSORÍN, F., LAŠTŮVKA, A., LENDEL, A., LIŠKA, J., NĚMÝ, J., RICHTER, I., ŠTEFANOVIČ, R., ŠUMPICH, J. & TOKÁR, Z. 2013: Štrnásť nových druhov motýľov (Lepidoptera) pre faunu Slovenska. – Folia faunistica slovac 18 (1): 1–12.
- SZABÓKY, CS. 2010: A Naszály lepkéi. [The Lepidoptera fauna of Mt. Naszály (Hungary)]. – A Naszály természetrajza. Rosalia 5: 657–741.
- SZABÓKY, CS. & BUSCHMANN, F. 2010: New data to the Microlepidoptera fauna of Hungary, part XIII. (Lepidoptera: Depressariidae, Pyralidae, Scythrididae, Tortricidae, Yponomeutidae). – Folia entomologica hungarica 71: 197–202.

